

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Učitel střední školy jako oběť šikany

High School Teacher as a Victim of Bullying

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství odborných předmětů

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc.

CIBULKOVÁ

IVANA

2017

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Cibulková	Jméno:	Ivana	Osobní číslo:	362326
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				
Zadávací katedra/ústav:	Oddělení pedagogických a psychologických studií				
Studijní program:	Specializace v pedagogice				
Studijní obor:	Učitelství odborných předmětů				

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:
Učitel střední školy jako oběť šikany

Název bakalářské práce anglicky:
High School Teacher as a Victim of Bullying

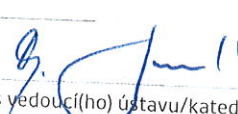
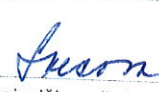
Pokyny pro vypracování:
Cílem bakalářské práce je popsat problematiku šikany učitelů na středních školách. Charakter práce je teoreticko-empirický. V teoretické části bude proveden rozbor základních oblastí souvisejících s šikanou učitelů na středních školách a rozbor jednotlivých směrů a forem šikany. Na základě zjištěných faktů bude v empirické části provedena výzkumná sonda zaměřená na zkušenosti s projevy šikany. Následně bude dotazníkové šetření vyhodnoceno a ověřeny hypotézy.

Seznam doporučené literatury:
FRANCOVÁ, M., J. MITROVÁ a A. TŮMOVÁ. Šikana učitelů. Praha: Univerzita Karlova, 2010. 88 s.
KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Ikar, 2011. 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.
TOMÁŠEK, J. Učitel jako oběť násilí - poznatky z viktimologického šetření na českých středních školách. Pedagogika, 2008, 58, 4, s. 379-391. ISSN 0031-3815.

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:
doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc., MÚVS ČVUT - Oddělení pedagogických a psychologických studií

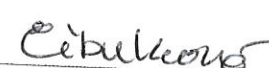
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:
-

Datum zadání bakalářské práce: 17. 1. 2017 Termín odevzdání bakalářské práce: 5. 5. 2017
Platnost zadání bakalářské práce: 30. 9. 2018

 Podpis vedoucí(ho) práce
 Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry
 Podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

3. 5. 2017
Datum převzetí zadání

Podpis studenta(ky)

CIBULKOVÁ, Ivana. *Učitel střední školy jako oběť šikany*. Praha: ČVUT 2017. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citovala a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 05. 05. 2017

Podpis:

Poděkování

Děkuji Masarykovu ústavu za mnoho nových přátelství, děkuji příteli za udržování chodu domácnosti, děkuji mamce za odhánění paniky, děkuji vedoucí za otevřenost k nám, děkuji K. M. za přivolání literárních múz, děkuji T. K. a nepálským výrobcům vonných tyčinek za tu správnou atmosféru. Děkuji za možnost vidět z jiné strany.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá učitelem v roli oběti šikany. V teoretické části popisuje modely šikany, kdy se agresorem stává žák, rodič, kolega či nadřízený. Empirická část se zabývá kvantitativním výzkumem na vybraných středních školách. Na nich byla pomocí dotazníku zjišťována zkušenost učitelů s šikanou vůči jejich osobě. Cílem práce je ověření tří hypotéz a pilotní zmapování problematiky šikany učitelů.

Klíčová slova

šikana, učitel, střední škola, žák, rodič, mobbing, bossing, násilí

Abstract

The bachelor thesis deals with a teacher as a potential victim of bullying. The theoretical part describes different models of bullying according to the personality of aggressor. Aggressor can be a student, his parent, a colleague or a boss. The practical part focuses on a quantitative research made at several high schools. Teacher experience with bullying was researched by a questionnaire. The goal of the research is to confirm/refuse 3 hypotheses and to get a deeper insight into the phenomenon of a teacher as a victim of bullying.

Key words

bullying, teacher, high school, student, parent, mobbing, bossing, violence

Obsah

Úvod	5
1 ŠIKANA	7
1.1 Šikana učitele.....	8
1.1.1 Příčiny šikany – jsou v jednotlivci či ve společnosti?.....	8
1.1.2 Charakteristika šikany učitele	9
1.2 Formy a účastníci šikany	9
1.2.1 Formy šikany.....	9
1.2.2 Role v šikaně	9
1.3 Stadia šikany	11
1.4 Projevy šikany	12
1.5 Následky šikanování	13
1.6 Prevence a možnosti řešení šikany učitelů na školách.....	14
1.6.1 Prevence	14
1.6.2 Metodika řešení.....	15
1.7 Šikana z pohledu právního řádu	16
1.7.1 Právní odpovědnost školy.....	16
1.7.2 Trestně právní aspekty.....	16
2 TYPY ŠIKANY UČITELE	17
2.1 Šikana učitele žákem či skupinou žáků.....	17
2.2 Šikana učitele rodičem žáka.....	18
2.3 Šikana učitele jako zaměstnance.....	19
2.3.1 Mobbing - šikana učitele kolegou.....	19
2.3.2 Bossing - šikana učitele nadřízeným.....	19
3 Empirické šetření	22
3.1 Cíl výzkumného šetření.....	22
3.2 Výzkumné otázky a hypotézy.....	22
3.3 Metody empirického šetření.....	23
3.4 Výzkumný vzorek.....	23
3.5 Získaná data a jejich interpretace	23
3.5.1 Základní charakteristiky zkoumaného souboru.....	23

3.5.2	Analýza výsledků výzkumného šetření	26
3.5.3	Verifikace hypotéz.....	31
Závěr	.....	33
Seznam použité literatury a zdrojů	.....	34
Seznam obrázků	.....	35
Seznam tabulek	.....	36
Seznam grafů	.....	37
Seznam příloh	.....	38

Úvod

Šikana patří mezi jedny z nejzávažnějších negativních jevů v dnešním školství. Málokdo si ovšem pod pojmem „šikana ve škole“ představí kromě šikany mezi žáky i šikanu učitelů ze strany žáků, rodičů či kolegů. Ačkoliv problematika šikany učitelů ještě (kromě několika málo mediálních případů) nevstoupila do povědomí širší společnosti, přesto se jedná o velmi aktuální téma, které je závažným a zvětšujícím se problémem. I v České republice se bohužel již vyskytly případy s tím nejzávažnějším koncem – smrtí šikanovaného učitele. Příčiny narůstající agrese žáků a dětí všeobecně jsou těžko definovatelné, i když odborná literatura již tyto příčiny nastiňuje a dále zkoumá.

Většina publikací zabývajících se školním prostředím se soustředí na žáky a jejich vzdělávání. Vztahu mezi žákem a učitelem se věnují většinou pouze jednosměrně – ukazují způsob vztahu učitele směrem k žákům. Často se sice objevuje pojem „klíma třídy“; v rámci tohoto tématu se autoři věnují socio-patologickým vztahům mezi žáky, bohužel pouze okrajově se věnují porušenému vztahu mezi žákem a učitelem. Dobrá škola, výborný ředitel či skvělý učitel jsou posuzováni z mnoha pohledů, jako dobrého žáka si ovšem většinou představíme studenta s vynikajícími známkami. Málokdo označí žáka s průměrným prospěchem, vynikajícím chováním a zdravým vystupováním v kolektivu za skvělého. I takové žáky ale zdravá škola potřebuje.

V této bakalářské práci se proto zaměřím na učitele jako na oběti šikany. V její teoretické části budou popsány obecné charakteristiky šikany a její specifika v případech šikany učitelů. Dále budou popsány nejčastější projevy šikany. Také bude naznačeno, kdo všechno se může v těchto případech stát agresorem.

V empirické části budu prostřednictvím výzkumné sondy analyzovat situaci na českých středních školách. Data pro tuto sekci budou získána pomocí on-line dotazníků a poté zpracována matematicko-statistickými metodami. Získané informace budou stručně porovnány s obdobnými výzkumnými šetřeními.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

V každé instituci, kde se setkávají lidé, vznikají vztahy, které s sebou přináší různé situace a problémy. Škola má v těchto vztazích aktéry v několika různých rolích a v jasné hierarchii. Vždy jde v první řadě o děti a dospívající, kteří do školy chodí za vzděláním a socializací. Neméně důležití jsou učitelé jakožto osoby, které předávají své znalosti, morální hodnoty a etické zásady. Nelze opomenout ani vedení škol a nepedagogické pracovníky. Všichni dohromady vytváří klima školy – prostředí, ve kterém spolu tráví poměrně hodně času.

Jednou z nejrozšířenějších forem sociálně patologického chování ve školách je šikana, které se věnuje tato práce. Šikana je fenoménem, který je často skrytý nebo těžce odlišitelný od jiných projevů různých vztahů mezi lidmi.

Existuje mnoho definic šikany, které se doplňují. Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2016, s. 13) je následující: *„Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese.“* František Koukolík (1999, s. 210) chápe šikanu jako *„záměrné a nevyprovokované užití síly jedním dítětem nebo jejich skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest nebo tíseň jinému dítěti“*. Podrobnou definici šikany, s níž pracují přední britští badatelé, uvádí Říčan (1995, s. 8): *„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně vybavených soupeřů“*. Podle psychologického slovníku *„šikana (bullying, mobbing) je tělesné, psychické a kombinované ponižování, případně týrání jedinců jinými, nejčastěji ve vrstevnických skupinách; původci šikany bývají jedinci tělesně silnější, starší vyspělejší či v početní převaze“* (Hartl 2004). Dále je vhodné uvést definici Bowieho (2002), kterou Tomášek uvádí a definuje násilí na pracovišti jako *“vnímané či skutečné verbální nebo emocionální hrozby, případně fyzický útok na osobu či její majetek, a to ze strany jiné osoby, skupiny osob či organizace, přičemž oběť se v dané chvíli věnuje povinností spjatým s výkonem zaměstnání“*.

1.1 Šikana učitele

„Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.“ (MŠMT 2016, s. 8). Šikanování učitele se většinou odehrává v budově školy, nicméně útoky ve veřejném prostoru a v kyberprostoru nejsou výjimkou.

1.1.1 Příčiny šikany – jsou v jednotlivci či ve společnosti?

Ačkoli literatura příčiny šikany téměř nikdy výslovně nedělí, rozdělím pro tento účel příčiny na společenské a individuální. Dá se odhadovat, že dříve dominovaly příčiny individuální, zatímco dnes nabývá na významu vliv příčin společenských. Současný svět a společnost poskytuje dětem nesmírné množství podnětů, které by se daly považovat za činitele ovlivňující a upevňující agresivní chování v sociálních interakcích. Říčan a Janošová (2010, s. 17-22) jako příčinu uvádějí zejména zřejmý úpadek školní kázně a autority učitelů. Dále poznamenávají, že filozofové varují před všeobecným zeslabením smyslu pro dobro a zlo, pro řád a solidaritu. Poukazují taktéž na moderní přesvědčení vyspělého světa, že každé vnější omezení vlastního sebeuplatnění je zlo, které rádo zapomíná, že svoboda jednotlivce končí tam, kde bere svobodu druhým, zejména slabším. Současná média se případy agrese a útlaku zabývají velmi často, čímž na jedince se sklony k agresi působí jako povzbuzení a návod k napodobení. Hlubší popis a zkoumání těchto činitelů je mimo rozsah této práce, mnoho je napsáno např. v knize Digitální demence (Spitzer 2014). Podpůrnými příčinami mohou být např.: nadměrná feminizace školství, nedostatečné specializované vzdělání učitelů, vliv rodiny a médií, nedostatek etické výchovy ve školách a skepse vůči politickému a správnímu systému společnosti (Říčan a Janošová 2010, s. 17-22). Je k zamyšlení (a zcela jistě mimo rámec této práce), zda nastíněné fenomény nejsou kromě příčin šikany ve školách i jakousi nemocí naší doby, která postupně ovlivňuje více a více oblastí naší společnosti.

Jako individuální příčiny bychom mohli označit trvalé vlastnosti a charakteristiky konkrétních agresorů a obětí, kterým se věnuje jedna z dalších kapitol práce.

Na pomezí příčin společenských a individuálních stojí touha po moci, nedostatek soucitu, nedostatek pozornosti a snaha ji upoutat, úsilí odstranit nudu (Kolář 2011, s. 139). Bezohledná touha po moci a pozornosti spolu se sebeprosazováním bývá považována za nutnost úspěchu ve společnosti. Empatie a senzibilita dětí tak stagnuje (či se oproti dětské přirozenosti dokonce snižuje) a sociální interakce se nerozvíjejí správně. Ke vzniku agresivního chování přispívá i frustrace žáků (Kolář 2011, s. 130). Frustrační agrese se vyvíjí z komplikací při dosahování určitého cíle a její snahou je odstranění komplikace

vyvolávající danou frustraci (Martínek 2009, s. 33). Ta může být způsobena jak nároky vysokými, tak nároky neslučitelnými (např. co je prezentováno v médiích versus požadavky třídního učitele).

1.1.2 Charakteristika šikany učitele

Znaky šikany učitelů odpovídají znakům šikany mezi žáky, oboje souvisí s poruchou vztahů ve skupině (Kolář 2011, s. 70-71). Záměrnost, samoučelnost, opakování či očividný nepoměr sil jsou obecnými znaky šikany. Vztah mezi obětí a agresorem se stává destruktivním, pedagog přestává jednat svobodně a latentně kooperuje s agresorem. Žáci bývají v hodinách a o přestávkách nezvladatelní a pedagogové si často neví rady jak dosáhnout jejich pozornosti a soustředění. To potvrzují i Říčan a Janošová (2010), kteří ve své publikaci tvrdí, že žáci jsou v dnešní době velmi drzí, neuctíví a neposlušní a učitel se jim tak musí mnohdy doprošovat, aby vůbec mohl konat svou práci.

1.2 Formy a účastníci šikany

1.2.1 Formy šikany

Prakticky všechny varianty šikany (žák-žák, žák-učitel, vedoucí-řadový pracovník, praporečkář-poddůstojník, ...) probíhají ve dvou základních formách – zjevně a skrytě. Arabadžiev (2001) popisuje formy šikany, kdy obětí je učitel, následovně:

Zjevná forma šikany je ta, kdy je učitel otevřeně zesměšňován před celou třídou. Většinou se jedná o pedagoga, který si nevybudoval nebo z nějakých důvodů ztratil autoritu. Konkrétní způsoby mohou být velmi různorodé – žáci se učiteli posmívají, používají vulgarismy, nerespektují jeho pokyny, ničí věci, v některých případech učitele i fyzicky napadají. Často žáci z těchto situací pořizují videozáznamy na své mobilní telefony a šíří je mezi své obdivovatele, kterými jsou podporováni k opakování a stupňování šikany. S touto formou šikany se dá snáze pracovat, protože je prokazatelná.

Skrytá forma šikany bývá založena na kompromitujících materiálech. Žák, rodič, kolega či nadřízený se snaží využít toho, že na rozdíl od jiných ví o zaváhání pedagoga v určité situaci (nedodržení předpisů, nemorální chování, ...). Pedagog je nátlakem nucen přehlížet prohřešky žáka či zlepšovat jeho klasifikaci. Těchto případů je velmi mnoho a tato forma šikany je obtížně odhalitelná, mimo jiné proto, že ji často z pochopitelných důvodů kryje i samotná oběť.

1.2.2 Role v šikaně

Z obecného pohledu jsou účastníky šikany agresor, oběť a v některých případech prostředník. Z určitého pohledu by bylo možné za účastníka šikany označit i diváka, ačkoli to většina autorů takto nepopisuje. Každý jedinec se

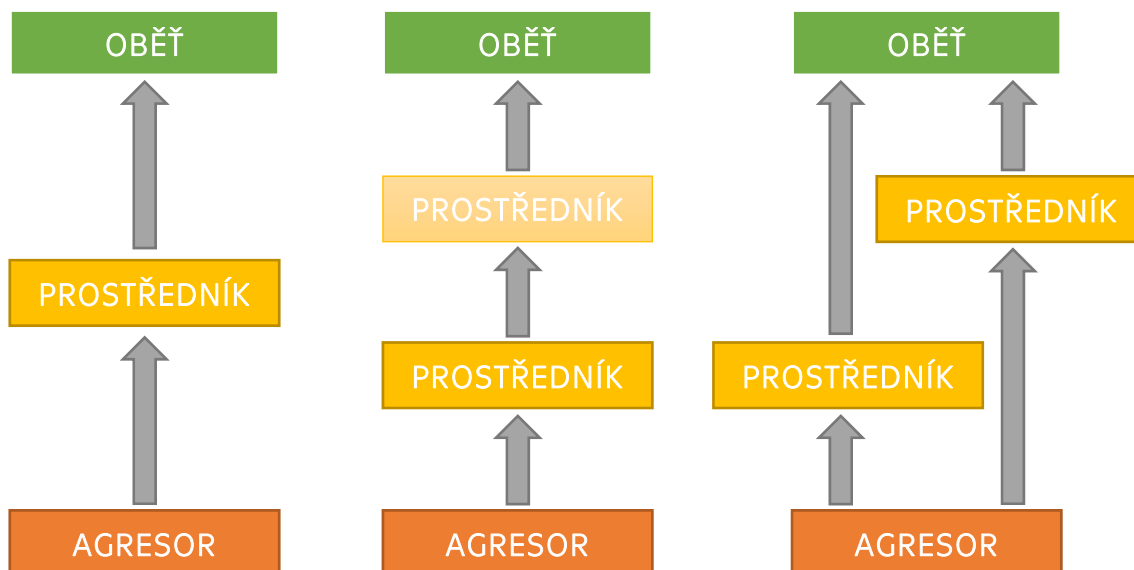
může stát některým z účastníků šikany, z tohoto fenoménu nelze automaticky vyřadit žádnou skupinu lidí, avšak z chování člověka je možné vyčíst, k jaké z pozic inklinuje (Martínek 2009, s. 136).

Agresor bývá jedinec sebevědomý, inteligentní a silný, který ovšem neumí přijímat kritiku na svou osobu. Snaží se ovládnout svoje okolí a lidi v něm. V kolektivu je schopen rychlé adaptace a získání dominantního postavení (Kolář 2011). Pro šikanující žáky je typické, že se snadno urazí a mají sklon vidět agresi proti sobě i tam, kde žádná není. Ublížovat druhým je pro ně určitou radostí (Říčan 1995, s. 32).

Členění agresorů dle Koláře:

- „oblíbenec“ – jedinec působící velmi slušně a kultivovaně, lze u něj nalézt narcistické rysy, šikanu provádí bez přítomnosti svědků a často velmi rafinovaně
- „srandista“ – bývá v kolektivu velmi oblíbený a šikanuje pro pobavení okolí, v jeho rodinném zázemí často chybí mravní a duchovní hodnoty
- „nohsled“ – šikanu sám neinicuje, k agresorům se přidává ze strachu, aby se sám nestal obětí.

Někteří agresori, vědomi si svého nesprávného chování, dosahují takové rafinovanosti, že ze svého okolí vybírají jednoho nebo několik „nejvěrnějších“ prostředníků, přes které šikanu na cílovou oběť provozují. Při prvním pohledu se prostředník zdá být agresorem a může být chybně potrestán místo opravdového strůjce celého incidentu. Pro agresora je taková situace zadostiučiněním a přesvědčením o vlastní vynalézavosti a nepostihnutelnosti. Na prostředníka může mít šikana stejně negativní následky jako na cílovou oběť – prostředník je tlačěn do role, která mu není přirozená. Tu přijímá například proto, aby nepřišel o kamarádství s agresorem, ke kterému pravděpodobně vzhlíží. I prostředníkům lze stanovit určitý profil – prostředník má nízké sebevědomí, je lehce manipulovatelný, snaží se zalíbit, zapadnout do kolektivu, vzhlíží k agresorovi a přeje si jeho přízeň, často pochází z materiálně chudší rodiny než agresor, bývá fyzicky zdatný, silný. Agresor může využívat i několik prostředníků současně, ti mohou spolupracovat anebo o sobě ani nemusí vědět. Schéma takových situací vypadá následovně:

Obrázek 1 typy skryté šikany

Oběť je charakteristická svojí bojácností a zvýšenou zranitelností spojenou se slabou reakcí v zátěžových situacích. Mnoho obětí je slabých i tělesně – jejich fyzická síla je oproti normálu malá, jsou neobratní apod. (Kolář 2011, s. 142) Snadnou obětí agresorů jsou rasově odlišní či sociálně znevýhodnění jedinci, děti úzkostných rodičů, děti týrané a zanedbávané.

1.3 Stadia šikany

V české odborné literatuře se objevuje v zásadě jediný popis obecných stádií „onemocnění virem šikany“, a to dle Michala Koláře. Zahraniční literatura s dělením stádií šikany prakticky nepracuje. Fáze jsou popsány v jeho knize *Bolest šikanování* (2005), v knize *Nové cesty k léčbě šikany* (2011, s. 71-72) pak popis rozšiřuje a upravuje pro případ šikany učitelů ze strany žáků a to následovně:

- 1. stadium: Ostrakismus
Toto stadium je obdobím, kdy žáci rozpoznají nedostatečnou odolnost pedagoga či si ho v rámci nezájmu o výuku nevšímají nebo ho zavrhnou. Pedagog svou reakcí na danou situaci buď ztrácí, nebo naopak upevňuje svoji formální autoritu.
- 2. stadium: Stupňování manipulace a psychické agrese
V tomto stadiu se útoky proti učiteli začínají stupňovat, žáci mají nad učitelem viditelnou převahu a ignorují jeho pokyny a požadavky. Ve výuce panuje nekázeň a žáci provokují učitele a baví se jeho, pravděpodobně nepřiměřenou, reakcí. Žáci si vychutnávají převahu nad pedagogem. Může dojít i k prvním známkám fyzické agrese.

- 3. stadium: Utvoření jádra agresorů
Třetí stadium je klíčové pro následující vývoj šikany učitele. Šikana se začíná mezi žáky rozšiřovat, agresor spolupracuje s žáky, kteří narušují kázeň ve třídě. Takováto nově vzniklá skupina agresorů učitele soustavně šikanuje. Útoky jsou uvážené, záměrné a intenzivní, případné fyzické útoky se stupňují (Kolář 2011, s. 71-72). Pedagog má pocity beznaděje a vlastního selhání, které jsou vyvolané neustálými ponižujícími útoky.
- 4. stadium: Osvojení norem agresorů většinou
Ve čtvrtém stádiu si většina žáků osvojí chování a narušené normy agresorů, kteří mají většinu moci ve skupině. Vyznačuje se tím, že i bezproblémoví žáci změní své chování. To je dané tlakem skupiny ke konformitě. Spolupráce s agresory taktéž ochrání slabší žáky před šikanou jim samotných. Jejich spolupráce je tedy sebezáchovná, odůvodnitelná.
- 5. stadium: Totalita neboli dokonalá šikana
Šikana učitele se stává zábavnou náplní vyučování. Normy šikanování se prosadili u všech žáků skupiny, kteří aktivně spolupracují. Toto stadium má pro učitele mnoho nejrůznějších důsledků od rozličných psychických poruch až po strach o život.

Jak upozorňuje metodický pokyn MŠMT (2016) s odvoláním na Koláře i u psychických šikan, které jsou nejčastějším způsobem šikany učitele, je princip jednotlivých stádií shodný. Jejich podoba je ovšem jiná – v popředí je přímá i nepřímá verbální agrese. Oběť je často zraňována „pouze“ slovem, ignorací a izolací. Stejně jako násilí fyzické, se násilí psychické stupňuje. Krutost psychického násilí si ale v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

1.4 Projevy šikany

Různé projevy šikany popisuje např. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (MŠMT 2016, s. 1). Projevy přímé šikany dělí v zásadě na fyzické, verbální, neverbální a elektronické. Nepřímá šikana je většinou nefyzická. Naproti tomu Kolář (2011, s. 83) vymezuje kyberšikanu jako jednu z forem psychické šikany, realizovanou za pomoci moderních komunikačních technologií.

Fyzickými projevy je například bití, plivání, tahání za vlasy, házení různých věcí na oběť, různé nastražené předměty na židli apod. Vůči osobě učitele se násilné napadení objevuje až v pokročilých, závažnějších stádiích šikany. Verbální projevy pak jsou vulgární nadávky a zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství, sexualitě, hmotnosti, výšce apod. mířené jak proti oběti samé tak třeba proti členům její rodiny. K těmto projevům patří i výhrůžky či manipulativní příkazy.

Jako neverbální jsou označovány projevy jako např. urážlivá a zastrašující gesta, grimasy a zvuky, ničení, kradení, schovávání učebních pomůcek či jiných věcí. Nefyzická (Kolářem označována jako psychická) šikana zahrnuje záměrnou ignoraci nebo izolování žáka či učitele rozšiřováním pomluv a lží, neoprávněné nařčení z obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky a učiteli, sexuální provokace. Mnoho konkrétních příkladů ze své bohaté praxe uvádí ve své knize *Bolest Šikanování* Michal Kolář (2005).

Kyberšikana (elektronická šikana) je dle MŠMT (2016) dnes jednou z nejčastějších forem šikany. Vyvolává psychické potíže, které zeslabují osobnost a identitu oběti. Projevy mohou být velmi různorodé, od nepříjemných zpráv zasílaných e-mailem nebo SMS zprávami, přes zveřejňování různých fotografií a videí se zraňujícími komentáři, rozesílání vulgárních fotokoláží až po zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s ponižujícím obsahem. Jak MŠMT upozorňuje, oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana značně větší dosah, čímž ještě zhoršuje prožívání situace obětí. Kyberšikana má oproti jiným jednu velmi silnou stránku – anonymitu. Pokud agresor neudělá chybu, je jeho dopadení pro školu prakticky nemožné. Šikanu ve virtuálním prostoru je nutné odlišit od dalších fenoménů, které nemají znaky šikany, zejména jasný nepoměr sil mezi obětí a agresorem. Mezi tyto fenomény patří kyberstalking (pronásledování pomocí moderních technologií, opakované a intenzivní kontaktování telefonem, emailem, přes sociální sítě), kybergrooming (manipulativní techniky, pomocí kterých se osoby snaží navázat „přátelství“ ve virtuálním prostoru a pak oběť nalákat na osobní schůzku s cílem ji zneužít; nejohroženější skupinou jsou děti ve věku 6 – 15 let) nebo sexting (distribuce fotografií nebo videí intimního charakteru bez souhlasu zachycené osoby, takový materiál většinou oběť pořídí sama za účelem zaujmout nebo je k tomu zmanipulována, agresor pak materiál pouze šíří).

1.5 Následky šikanování

S následky šikanování se každá oběť vyrovnává různým způsobem. U někoho se následky objeví okamžitě, u jiných to může trvat třeba několik dní; stejně tak u někoho následky rychle zmizí a někdo si bohužel odnáší následky doživotní. Šikana způsobuje psychické i fyzické utrpení, mezi nejčastější projevy patří poruchy spánku, pozornosti, přetrvávající úzkostné stavy, zvýšená citlivost, nechutenství. Dlouhodobé násilné chování může zapříčinit pokles senzibility a schopnosti odlišit projevy násilného chování. Jedinec následně přijímá násilné projevy jako normu chování. Vystavení pedagoga násilí či manipulaci může vést až k jeho neschopnosti problematickou situaci řešit. Pocity strachu a úzkosti u učitele mohou vést k podpoře a rozšíření šikany i mezi žáky. Vrcholné následky šikany učitele mohou být ztráta identity, totální ponížení a podřízenost.

Je třeba si uvědomit, že následky nenesou pouze oběť, ale i jeho kolegové a kolektiv, ve kterém šikana probíhala a je tedy nutné „léčit“ i okolí a navrátit do něj pocit bezpečí. Bourcet a Grovillová (2006, s. 70) říkají: *„Na agresi se stejně jako na úmrtí nebo jinou nešťastnou životní událost nezapomíná. Avšak s postupem času je možné se s ní naučit žít, aniž by představovala bolest, handicap nebo brzdu. Aby to oběť mohla dotáhnout až sem, musí se pevně opřít o okolí, aby se z incidentu dokázala vymanit a uzdravit“.*

V případě jakéhokoli stádia šikanování se z třídního kolektivu vytrácí empatie, která je důležitým aspektem fungování zdravého kolektivu a vztahů – nejen mezi žáky, ale i mezi žákem a vyučujícím. Morální zásady žáků bývají potlačeny agresivitou a touhou po moci a nadvládě, které jsou typické pro šikanování učitelů. U agresorů se upevňují protispolečenské postoje a prohlubuje se jejich už tak nedostatečný mravní vývoj. Ostatní jedinci v kolektivu, kteří jsou svědky šikany, ztrácí představy o společnosti a kvůli agresorům narušujících výuku se jim nedostává kvalitního vzdělání.

1.6 Prevence a možnosti řešení šikany učitelů na školách

Dětská agresivita je v současné době téměř celosvětovým problémem, kterým se zabývá celá řada odborníků i výzkumných týmů z oblasti psychologie a speciální pedagogiky. Základem prevence i řešení šikany v každé škole by měla být jasná specifikace šikany a nevhodného chování vůči spolužákům, pedagogickému i jinému personálu školy ve školním řádu včetně jasných určení postihů při nedodržení těchto pravidel. Doporučuje se do povinností žáku zakomponovat i jasná pravidla používání informačních komunikačních technologií během vyučování, o přestávkách a v prostoru školy. Konkrétní návod a rady, jak správně problematiku šikany do řádu zařadit, poskytuje Metodický pokyn MŠMT (2016).

1.6.1 Prevence

Prevenčí obecně rozumíme provádění takových opatření, která mají za cíl zabránit nebo alespoň zmírnit výskyt nežádoucích jevů. Prevence se dělí na primární, sekundární a terciální. Primární prevence se snaží zabránit nežádoucím formám chování u větší, blíže nespecifikované skupiny. V případě šikany učitelů se sem dá zařadit vhodná mravní výchova v rodině i ve škole, vzájemná spolupráce pedagogického sboru, spolupráce s rodiči. Sekundární prevence je zaměřená na problematiku agrese a šikany žáků. Zásadním krokem je zajištění odborné pomoci pro oběť a práce s narušeným kolektivem. Terciální prevencí je použití terapeutických metod při výskytu problémů u konkrétních žáků, případně resocializace problémových žáků (Krejčířová a Goldová 2007). Do terciální prevence patří i výchovná opatření pro agresora dle závažnosti jeho jednání. Dalo by se říci, že prevence se částečně překrývá s prvními fázemi řešením šikany a je obtížné mezi nimi najít přesnou hranici. Říčan a Janošová (2010, s. 17)

dělí zásady a postupy prevence šikany na specifické a nespecifické. Specifické se týkají přímo šikany, nespecifické pomáhají zlepšovat vztahy mezi dětmi a pedagogy i dětmi navzájem.

Kromě doporučení pro vytvoření a udržení bezpečné školy, které se týkají všech variant šikany, MŠMT v metodickém pokynu (2016, s. 9) říká k prevenci šikany učitele žáky např. toto:

- *„Prevence stojí na celoškolním přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.*
- *Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.*
- *Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.*
- *Pedagog problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.“*

1.6.2 Metodika řešení

Šikana učitele žákem či skupinou žáků bývá často interpretována jako jakási chyba samotného učitele, jako selhání jeho pedagogických a sociálních kompetencí. Učitelé se tak mohou ocitnout v situaci, kdy jsou sami považováni za odpovědné za násilí, které je namířeno proti nim samotným. Uvědomění si, že ve škole může dojít k šikaně učitele je prvním z kroků v řešení vzniklé situace, ne-li již jedním z kroků prevence. Šikana by neměla být považována za individuální problém daného pedagoga a ten by tedy neměl být nucen řešit problém sám.

Každá škola by měla mít připravený krizový plán pro situace bezprostředního odhalení šikany. V něm má být jakou roli a možnosti řešení situace má sám pedagog, vedení školy, případně školní poradenské pracoviště. Plán by měl zahrnovat i pokyny pro zajištění okamžité bezpečnosti oběti a svědků, případně pro izolaci agresora. Pokud situace dospěje do pozdějších a závažnějších fází, nezbyvá učitelům než opustit třídu, nahlas si přivolat pomoc apod. I v takových případech by neměl zapomenout zajistit dohled ve třídě někým z kolegů nebo vedení.

Následné řešení šikany může v zásadě probíhat dle dvou řádů – školního a právního. V případě šikany žáky má škola k dispozici různá kázeňská či nápravná opatření: slovní domluva, zápisy, výchovné komise, snížené známky

z chování, podmíněčné a nepodmínečné vyloučení ze školy. V tomto mají střední školy oproti školám mateřským a základním patrnou výhodu – v opravdu závažných případech tak mohou prakticky okamžitě odstranit zdroj šikany. Bohužel tyto opatření a tresty pro část žáků a jejich rodičů (jiných zákonných zástupců) rychle ztrácí na významu a dřívější autorita osoby učitele a školy jako takové je v nenávratnu. Pokud jednání agresorů naplňuje znaky přestupku nebo dokonce trestného činu měla by se oběť nebo škola obrátit na Policii ČR. Tam ve Službě kriminální policie a vyšetřování působí i specialisté na problematiku kriminality mládeže. Další formy šikany – ze strany vedení (tzv. *bossing*), ze strany kolegů (tzv. *mobbing*) a ze strany podřízených (tzv. *staffing*) – nebývají školními řády nijak ošetřeny a postupy řešení tedy spadají přímo do zákoníku práce, trestního zákoníku a občanského zákoníku.

1.7 Šikana z pohledu právního řádu

Je třeba si uvědomit, že pedagogický pracovník není ve své pozici žádným zvláštním předpisem chráněn (jako např. veřejný činitel). Jeho statut tak není nijak podpořen a vymahatelnost trestu pro útočníky je často nejistá. Poměrně kriticky a skepticky se k tomuto vyjadřuje Arabadžiev ve svém článku Šikana na učitelích (2011).

1.7.1 Právní odpovědnost školy

Škola má v první řadě odpovědnost za žáky, nicméně jako každý zaměstnavatel ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dále má škola ohlašovací povinnost vůči orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který dále situaci řeší.

1.7.2 Trestně právní aspekty

V trestním zákoníku není šikana ani kyberšikana sama o sobě definována jako trestný čin (zákon č. 40/2009 Sb), přesto projevy šikany mohou svým charakterem naplňovat znaky nejrůznějších přestupků nebo trestných činů. Je nutno si uvědomit, že i neploletí žáci středních škol jsou, jako osoby starší 15 let a s dostatečnou rozumovou a mravní vyspělostí, trestně odpovědní (zákon č. 218/2003 Sb.). Nejčastěji bývá šikana kvalifikována jako přestupek proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.) (zákon č. 200/1990 Sb.). Pokročilá stadia šikany nezhůdka vykazují skutkovou podstatu trestných činů jako např.: § 146 Ublížení na zdraví, § 175 Vydírání, § 186 Sexuální nátlak, § 228 Poškození cizí věci nebo § 353 Nebezpečné vyhrožování. Kyberšikana může naplnit skutkovou podstatu § 354 Nebezpečného pronásledování (tzv. *stalking*),

§ 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí nebo § 184 Pomluvy.

2 TYPY ŠIKANY UČITELE

Podle Martínka (2009, s. 133 a dál) jsou směry šikany následující:

- šikana učitelů ze strany žáků
- šikana žáků ze strany učitelů
- šikana učitelů ze strany rodičů
- šikana rodičů ze strany učitelů
- šikana učitelů ze strany učitelů
- šikana učitelů ze strany ředitele

Tato práce se zabývá učitelem jako obětí šikany, související formy šikany jsou proto popsány v následujících podkapitolách.

2.1 Šikana učitele žákem či skupinou žáků

V dnešní době necítí žáci základních a středních škol k učitelům respekt tak, jak bylo běžné třeba v první polovině dvacátého století. Souvisí to i s poklesem respektu k dalším institucím – policii, justici a dalším (Sovová 2009). Žáci si dovolí mnohem více diskutovat s učiteli a oponovat jejich názorům, což sice může být určitým přínosem pro rozvoj osobnosti, nicméně v některých případech zapřičiňuje nekázeň. Šikana učitele žákem by mohla být definována jako jakékoli žákovské chování, jehož záměrem je ublížit učiteli, ohrozit ho nebo zastrašovat (Lovasová 2006). Pedagog by měl studenty vést, a pokud to nedokáže, ztrácí autoritu. To se obvykle stává mladším nebo začínajícím pedagogům, kteří se snaží o kamarádský přístup k výuce. Od ztráty autority je už jen krok k tomu, aby žáci začali kantora zesměšňovat a ponižovat, což se již dá považovat za šikanu (Arabadžiev 2010).

Šikanu žáků bohužel v některých případech (možná i nevědomě) podporují další členové pedagogického sboru. Pokud o některém z kolegů hovoří s despektem a kritizují ho, nepřímo snižují jeho autoritu. Učitelé se musí zdržet jakékoli kritiky svých kolegů před žáky, i kdyby to byla kritika sebeoprávněnější. Jako příklad nevhodného chování se dá považovat např. následující: *„Učitel vejde do třídy, děti jsou neklidné, nesoustředěné, a tento učitel se neustále musí zastavovat ve výkladu, aby třídu uklidnil. Nakonec mu z úst „vypadne“ věta: „Kdo tady byl přede mnou?“ Žáci s velkou radostí odvědí: „Paní učitelka...“. Pokud učitel zareaguje slovy: „No, to jsem si mohl myslet“, dává najevo žákům své mínění o kolegovi, ukazuje jim, že si ho neváží a nemá k němu respekt“ (Martínek 2009, s. 114).*

Šikana je žáky často vedena ve formě kyberšikany. Žáci využívají nejrůznější sociální sítě, kde v často uzavřených skupinách sdílejí své názory a hlavně fotografie a videa. Mnohdy provokují a uměle vytvářejí vyhocené situace, aby z takové „akce“ mohli pořádně zveřejnit video ve snaze získat obdiv ostatních

členů skupiny. Pedagog, který je na videu zachycen, se často ani nedozví, že je video zveřejněno. Z toho pro něho může plynout mnoho dalších komplikací. Navíc má podezřelý vždy možnost materiál smazat a jeho odhalení je tedy prakticky nemožné. Pověst a autorita pedagoga jsou již poškozeny a případná kopie se může kdykoli znovu objevit.

Šikana žáky dokonce vede mnoho pedagogů k uvažování o změně oboru. Tomášek (2008) ve svém článku uvádí, že 10,8 % učitelů středních škol uvedlo, že reálně přemýšlí o změně profese z důvodu nejrůznějšího násilí ze strany studentů.

2.2 Šikana učitele rodičem žáka

Prestiž povolání učitele je dnes na svém historickém minimu, pryč je i respekt okolí k učiteli, vytrácí se respekt ke škole jako k instituci (Martínek 2009, s. 114). Hovoří se i o nedostatečném finančním odměňování učitelů. Tento fenomén souvisí i s šikanou učitele rodiči jeho žáků. Rodiče si často myslí, že učitel svou práci nedělá dobře, očekávají, že učení bude pro jejich děti vždy pohodové a bezstarostné, že škola je službou a má tedy dětem sloužit. Často se rodiče dívají na své dítě nekriticky a za jeho špatný prospěch či kázeňské přestupky viní učitele, kteří si na dítě údajně zasedli nebo mají přehnané nároky. Rodiče již nejsou partnery školy ve výchově svých dětí, slovo učitele nebo ředitele nemá váhu (Arabadžiev 2011).

Dalším faktorem, který ve vztahu ke škole dává rodičům převahu, je financování školy prostřednictvím sponzorských darů. Někteří sponzoři z řad rodičů očekávají, že na oplátku bude jejich dětem škola vycházet vstříc a přivírat oči nad jejich přestupky. Opět to souvisí se ztrátou respektu ke škole jako celku. Na středních školách navíc ubývá studentů a normativní způsob financování škol způsobuje, že každý potenciální žák může být ekonomickou záchranou školy. Problém násobí i to, že pedagogický pracovník není žádným zvláštním předpisem nebo zákonem chráněn jako například veřejný činitel. Ředitelé škol pak mnohdy řeší vzniklé problémy s přehnanou pokorou tak, aby si rodiče na školu nestěžovali, aby se nic nedostalo ke zřizovateli. Případy verbálních i fyzických napadení učitelů a vychovatelů jsou bagatelizovány, samozřejmě v neprospěch pedagoga (Arabadžiev 2011).

Stejně jako v případě prevence šikany žáky, pedagogický sbor nesmí vytvářet situace, které snižují prestiž školy a respekt učitelů. Osobní neshody s vedením a kolegy není vhodné řešit před žáky nebo rodiči, učitelé by se měli před veřejností vyvarovat i kritiky školního systému jako celku. Pedagogický sbor musí vždy navenek vystupovat jednotně tak, aby měl v očích žáků i jejich rodičů náležitou vážnost (Martínek 2009, s. 115). Pokud rodiče získají pocit, že pedagogický sbor nefunguje, mohou se snažit do chodu školy zasahovat, upozornit zřizovatele apod.

Všechny nastíněné situace můžou skončit takovým tlakem na učitele, který již bude odpovídat šikaně.

2.3 Šikana učitele jako zaměstnance

Úspěšné soukromé společnosti se problematice klimatu na pracovišti intenzivně věnují. Jejich vedení si je vědomo dopadu poškozených vztahů na pracovišti na vývoj a zisk podniku. Šikanovaný a deprimovaný zaměstnanec neodvádí svou práci tak dobře a efektivně jako zaměstnanec v psychické pohodě. V tomto ohledu je učitel kolega a zaměstnanec stejně jako manažer v bance nebo dělník v továrně. Ve fungujícím týmu musí fungovat kolegiální, souhra a přátelská atmosféra. Je nutné si uvědomit, že kolektiv zaměstnanců školy je stejným pracovním kolektivem jako v jiných odvětvích. Školy a jejich zřizovatelé by se této problematice měli věnovat.

Školství je společností, jejíž produkty jsou nehmátemelné a těžko měřitelné. „Produkty“ jsou morální hodnoty, vzdělanost a chování žáků, kteří školou prošli. Tyto produkty se navíc neprojeví celé okamžitě, ale až po letech a desetiletích. Proto je nutné podporovat efektivitu celého systému tak, aby učitelé mohli konat svou práci a nemuseli se potýkat s patologickým chováním vůči své osobě.

2.3.1 Mobbing - šikana učitele kolegy

V jakémkoli kolektivu můžou vzniknout stavy, které nahrávají šikaně. Ve škole můžou např. vzniknout tehdy, když nastoupí nový učitel, který se odlišuje od většiny v kolektivu věkem, názory, výukovými metodami, vztahy s nadřízenými. Potom můžou nastat různé scénáře. O mladém kolegovi, který používá metody, které starší učitelé neznají, se začne vyprávět, že svou práci nedělá dobře. Pak kolegové začnou takového učitele usměrňovat a snaží se ho donutit přizpůsobit se zaběhlým zvykům většiny. V takové situaci se může jednat i o pocit ohrožení mladší generací. Jindy může z nejrůznějších důvodů dojít k velké obměně pedagogického sboru, skupina služebně starších pedagogů utvoří uzavřenou skupinu a poškodí tak vztahy ve sboru jako celku.

Šikany učitele učitelem většinou souvisí s pocitem, že první nedělá svou práci dobře. Je na ně pak vyvíjen intenzivní tlak, který může přerůst v šikanu. V extrémních situacích pak oběť často uvažuje o změně působiště či přímo profesí.

2.3.2 Bossing - šikana učitele nadřízeným

Dnešní ředitel školy je spíše než pedagogem manažerem, který se stará o prestiž školy, financování školy, lidské zdroje a mnoho dalších oblastí souvisejících s chodem školy. Ne každý ředitel má manažerské schopnosti a schopnost vést lidi. Toto může velmi snadno přerůst v nesmyslné úkolování, přetěžování či přehnanou kontrolu. Přetížení ředitelé také často delegují některé činnosti na své podřízené (např. zástupce ředitele či další učitele), kteří většinou pro práci s podřízenými nejsou nijak školeni. Nedokáže-li učitel splnit očekávání

nadřízeného, je většinou kárán či dokonce ponižován před svými kolegy. V takovém případě už můžeme hovořit o tzv. bossingu. Pokud se podobné situace opakují, měl by se postižený pedagog obrátit na nadřízeného agresora či toto řešit právní cestou.

EMPIRICKÁ ČÁST

3 Empirické šetření

Požadovaná data byla získána kvantitativní metodou s polo-náhodným výběrem respondentů. Jsou jimi učitelé středních škol, kteří byli osloveni přes vybraného učitele či ředitele z konkrétního zařízení. Těm byl zaslán odkaz na anonymní dotazník s prosbou o jeho rozšíření mezi kolegy. Dotazník byl s otevřenými i uzavřenými otázkami (Gavora 2000), v elektronické formě. To umožňuje rychlejší sběr dat a okamžitý přístup k nim. Získaná data byla počítačově matematicko-statisticky zpracována a následně graficky znázorněna. Výzkum byl uskutečněn ve druhém pololetí školního roku 2016/2017.

Struktura a položky dotazníku byly volně zformulovány podle Navrátilové, (2016). Tento přístup byl zvolen proto, aby bylo možné porovnat získaná data s obdobným, dříve uskutečněným průzkumem.

3.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, v jaké míře je rozšířena šikana učitelů na různých typech středních škol v České republice a jaké jsou nejčastější typy této šikany. Souvisejícím cílem je srovnání těchto údajů s údaji získanými v podobně zaměřených pracích jiných autorů. Motivem k tomuto cíli je fakt, že šikana učitelů je poměrně mladým fenoménem a tím pádem o něm veřejnost a média mluví. Obecné povědomí by pak mohlo zobecňovat jednotlivé výjimečné případy a přeceňovat výskyt šikany učitelů jako takové.

Výzkum se nebude věnovat bossingu a mobbingu, jelikož výskyt těchto typů šikany by bylo vhodné porovnat s jinými profesemi a pracovišti, což je mimo rozsah této práce. I přesto je třeba mobbingu a bossingu ve školách věnovat pozornost, protože jejich zjevný výskyt může nepřímo podporovat šikanu stejné oběti žáky.

3.2 Výzkumné otázky a hypotézy

V souvislosti s výše nastíněnými charakteristikami šikany učitelů a okolnostmi jejího vzniku jsme vytýčili následující hypotézy:

Hypotéza č. 1:

Většina dotazovaných učitelů zažila nějaké projevy šikany od žáků či jejich rodičů.

Hypotéza č. 2:

Kyberšikana je u dotazovaného vzorku učitelů nejméně častou formou šikany.

Hypotéza č. 3:

Nejčastěji se s projevy šikany setkávají učitelé z okrajových věkových skupin.

3.3 Metody empirického šetření

Pro popisovaný výzkum byla zvolena metoda dotazníku zaměřující se na zkušenosti učitelů s jednotlivými projevy šikany. Pokud se někdy respondenti cítili být obětí šikany, byli požádáni o další popis situace. Dotazník dále obsahoval několik otázek pro zjištění statisticky významných souvislostí jako je např. pohlaví, věk, praxe či typ domovské školy respondenta.

Dotazník (viz Příloha 1) byl rozdělen do dvou částí.

Blok A zjišťoval sociodemografické údaje o respondentovi – pohlaví, věkovou skupinu, délku učitelské praxe, typ střední školy, velikost domovské školy a velikost obce, v níž se škola nachází.

Blok B zjišťoval zkušenosti respondenta s různými projevy šikany různých agresorů proti jeho osobě.

3.4 Výzkumný vzorek

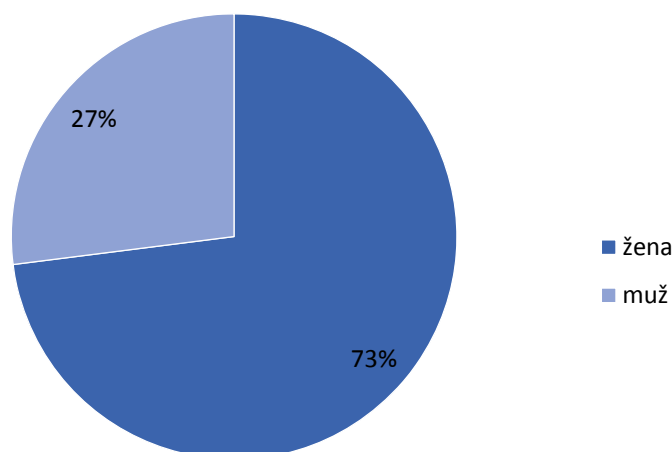
Výzkum byl proveden na školách, s jejichž pedagogickým sborem je autorka v kontaktu. Respondenti byli osloveni přes vybraného učitele či ředitele z konkrétního zařízení. Výzkumu se zúčastnilo přesně 100 učitelů. Celkem bylo osloveno kolem 300 učitelů, návratnost tedy činila zhruba 33 %. Žádný dotazník nemusel být vyřazen jako znehodnocený.

3.5 Získaná data a jejich interpretace

3.5.1 Základní charakteristiky zkoumaného souboru

Z bloku A dotazníku byly získány sociodemografické údaje o výzkumném vzorku. Přehled základních charakteristik zkoumaného souboru včetně relativních četností (jejichž hodnota se vzhledem k počtu hodnocených dotazníků rovná absolutní četnosti) je znázorněn v následující grafice.

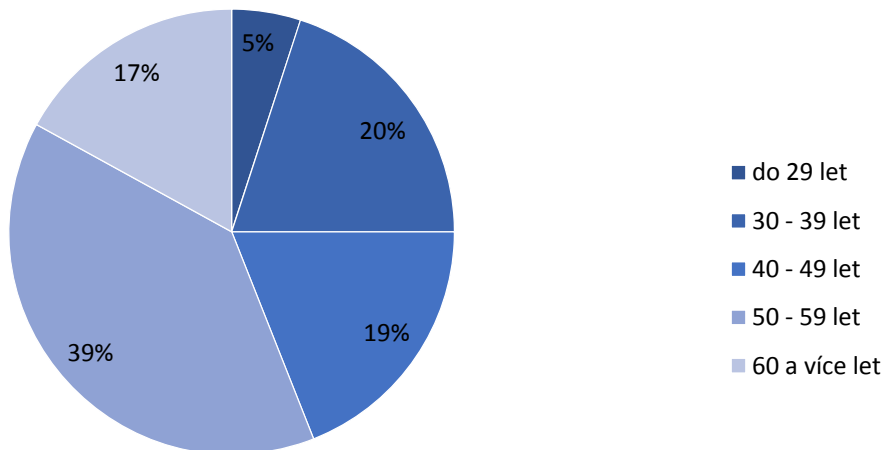
Pohlaví respondentů

Graf 1 Relativní četnost respondentů dle pohlaví

Zkoumaný soubor se skládal z 27 mužů a 73 žen. Toto koresponduje s převahou žen v českém školství.

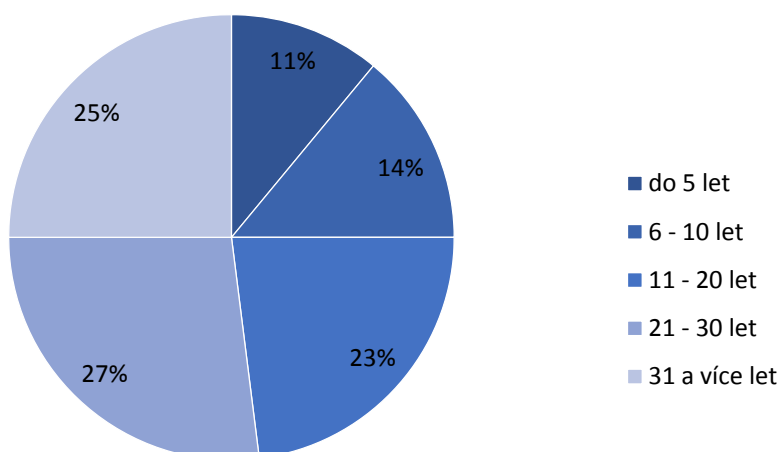
Věk respondentů

Graf 2 Relativní četnost respondentů dle věku

Ze zkoumaného vzorku bylo nejvíce pedagogů ve věku mezi 50 a 59 lety, což bylo poměrně překvapující. Jejich zastoupení činilo 39 %. Věkové skupiny 30 - 39 let, 40 - 49 let a nad 60 let byly zastoupeny srovnatelně – 20 %, 19 % a 17 %. Nejméně zastoupenou skupinou byli mladí pedagogové do 29 let – pouze 5 %.

Délka pedagogické praxe respondentů

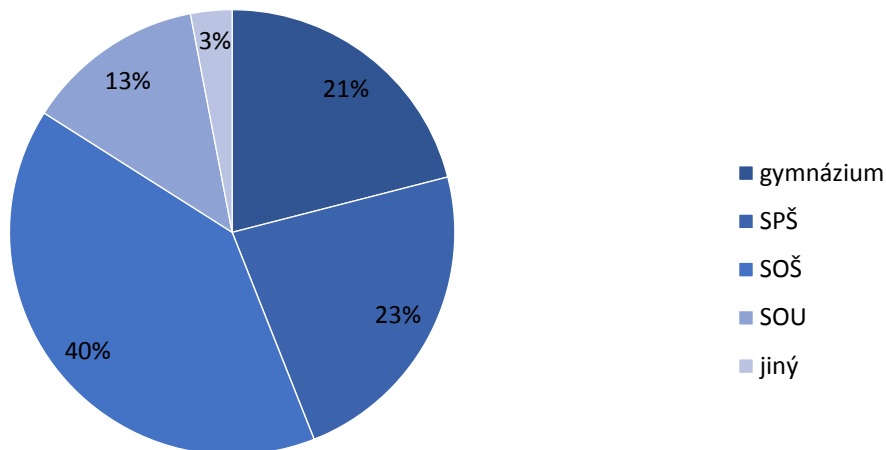

Graf 3 Relativní četnost respondentů dle délky praxe

Relativní četnost respondentů dle délky praxe v porovnání s věkovou strukturou vzorku ukazuje, že pedagogové do školství přichází nejen bezprostředně po absolvování vysoké školy. 11 % respondentů má praxi do 5 let, 14 % respondentů má praxi 6 – 10 let, 23 % 11 – 20 let. Nejvíce

respondentů (27 %) je ve školství 21 – 30 let, poměrně hodně zastoupená byla skupina s praxí 31 a více let (25 %).

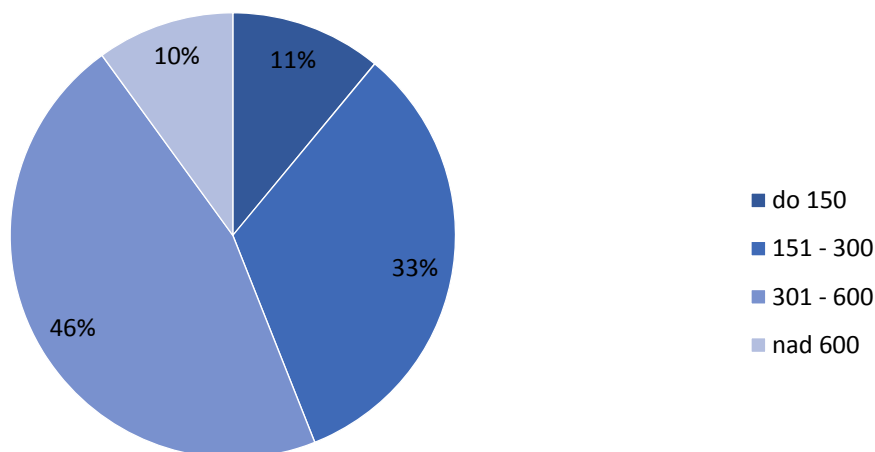
Typ školy, na které respondenti působí

Graf 4 Relativní četnost respondentů dle typu domovské školy

Na gymnáziu vyučuje 21 % respondentů, na středních průmyslových školách 23 % respondentů, na středních odborných školách 40 % respondentů a na středních odborných učilištích 13 % respondentů. Zbytek (3 %) respondentů učí na jiných typech škol, např. na praktické škole nebo na střední škole pro žáky se sluchovým postižením.

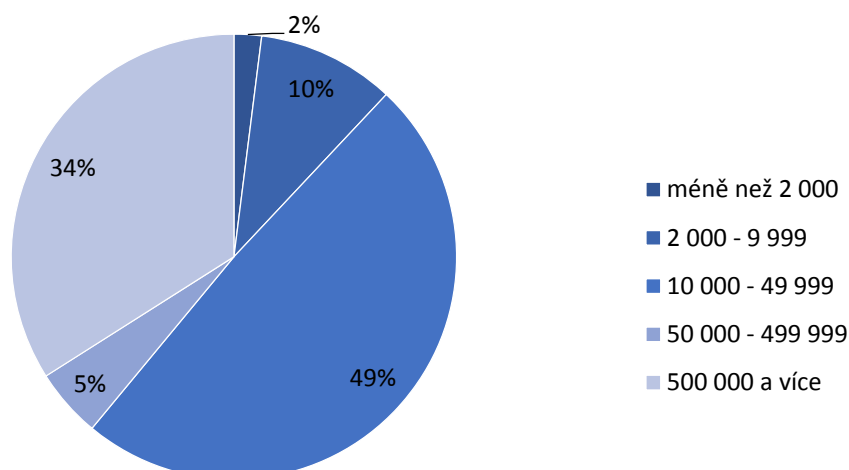
Velikost školy, na které respondenti působí

Graf 5 Relativní četnost respondentů dle velikosti domovské školy

Respondentů z nejmenších a největších škol bylo srovnatelně (11 % a 10 %), ze škol se 151 až 300 žáky bylo 33 % respondentů, ze škol s 301 – 600 žáky bylo nejvíce a to 46 %.

Velikost obce, ve které se škola nachází

Graf 6 Relativní četnost respondentů dle velikosti obce, ve které se nachází jejich domovská škola

Téměř polovina (49 %) respondentů učí ve městech s 10 000 až 49 999 obyvateli. Druhou největší skupinu (34 %) tvoří učitelé z měst s více než 500 000 obyvateli. 10 % respondentů učí ve školách ve městech s 2 000 – 9 999 obyvateli, 5 % v obcích s 50 000 – 499 999 obyvateli a 2 % v obcích s méně než 2 000 obyvateli.

3.5.2 Analýza výsledků výzkumného šetření

Vlastní zkušenost s šikanou

		cílem šikany			
		Ne		ano	
		četnost			
		absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]
Celkem	respondentů	64	64%	36	36%
Pohlaví	žena	48	66%	25	34%
	muž	16	59%	11	41%
Věk	do 29 let	3	60%	2	40%
	30 - 39 let	14	70%	6	30%
	40 - 49 let	15	79%	4	21%
	50 - 59 let	24	62%	15	38%
	60 a více let	8	47%	9	53%
Délka učitelské praxe	do 5 let	7	64%	4	36%
	6 - 10 let	11	79%	3	21%
	11 - 20 let	16	70%	7	30%
	21 - 30 let	19	70%	8	30%
	31 a více let	11	44%	14	56%

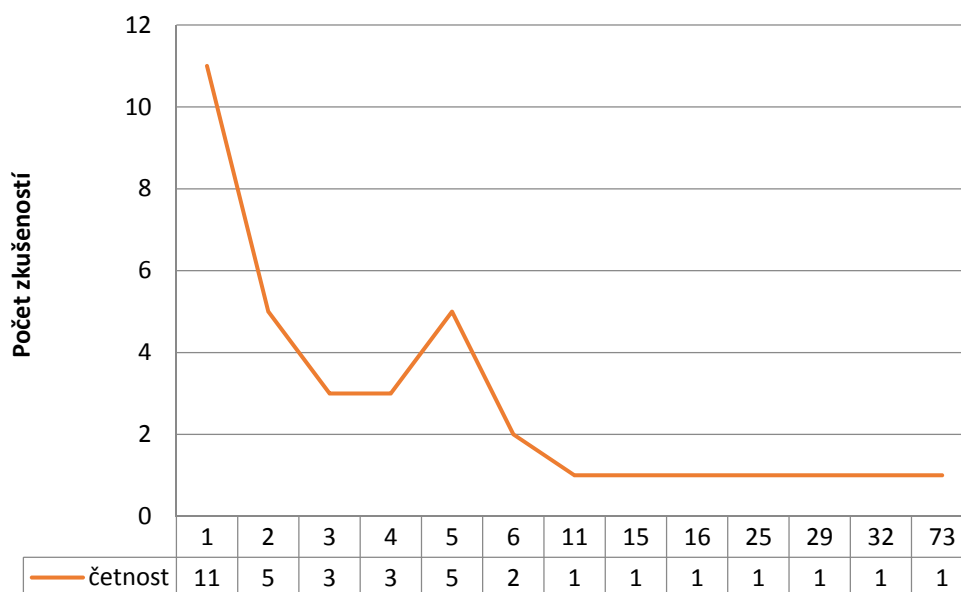
Typ školy	gymnázium	14	67%	7	33%
	SPŠ	11	48%	12	52%
	SOŠ	31	78%	9	23%
	SOU	7	54%	6	46%
	jiný	1	33%	2	67%
Počet žáků ve škole	do 150	6	55%	5	45%
	151 - 300	26	79%	7	21%
	301 - 600	25	54%	21	46%
	nad 600	7	70%	3	30%
Počet obyvatel obce	méně než 2 000	0	0%	2	100%
	2 000 - 9 999	7	70%	3	30%
	10 000 - 49 999	35	71%	14	29%
	50 000 - 499 999	4	80%	1	20%
	500 000 a více	18	53%	16	47%

Tabulka 1 vlastní zkušenost učitelů s šikanou

Tabulka ukazuje absolutní i relativní počty učitelů, kteří se někdy stali cílem alespoň jednoho z dotazovaných typů šikany. Kromě celkových výsledků obsahuje i výsledky dílčí – zastoupení učitelů se zkušenostmi s šikanou v jednotlivých sociodemografických skupinách. Cílem některého z projevů šikany se stalo 36 % dotazovaných učitelů. Ukázalo se, že není velký rozdíl mezi ženami a muži – zkušenosti s šikanou má 34 % žen a 41 % mužů. Poměrně znepokojivý je fakt, že 53 % učitelů ve věku nad 60 let je cílem útoků. Analogicky 56 % učitelů s praxí delší než 31 let zažilo některý z typů útoků. Nečekaným výsledkem je velký rozdíl ve výskytu projevů šikany na jednotlivých typech škol – nejvíce učitelů se zkušenostmi s šikanou je na středních průmyslových školách a středních odborných učilištích (52 % a 46 %), nejméně na středních odborných školách (23 %). Vzhledem k nízkým počtům respondentů v některých dalších sociodemografických skupinách dále nerozebírám vztah mezi výskytem šikany a velikostí školy nebo velikostí obce, ačkoli pro zajímavost je toto v příloze 2 také uvedeno.

Počet zkušeností s šikanou

Každý dotaz na to, zda byl respondent cílem daného typu útoků, byl následován dotazem na počet těchto útoků. Šikana je většinou definována jako opakující se agresivní chování a je nutno ji odlišit od jednotlivých případů útoků, které mohou být zapříčiněny jinými okolnostmi. Proto byly zkušenosti jednotlivých respondentů sečteny. Výsledek je v následujícím grafu.

Graf 7 počet zkušeností s projevy šikany

Jak vyplývá z výše uvedeného grafu, 11 z 36 respondentů, kteří se někdy stali cílem útoku, bylo napadeno pouze jedenkrát. Z odpovědí na doplňující otázky je jasné, že se jednalo o takové útoky, které mohou být prvním stadiem šikany, ale také mohou být ojedinělým incidentem. Zdají se jednorázové a impulsivní, což nelze bez dalšího zkoumání označit za šikanu. Namátkově několik příkladů: přehnaná reakce na zabavení mobilu, ze kterého žák opisoval; slovní napadení opilým otcem žákyně; ojedinělá verbální agrese žáka s poruchou autistického spektra. Dalších 18 respondentů uvedlo celkově do 10 útoků, 7 učitelů ještě více. Z údajů se vymyká počet 73 útoků u jedné respondentky. Pokud bychom tedy (velmi zjednodušeně) za šikanu považovali pouze dlouhodobé útoky v desítkách opakování, obětí šikany by bylo kolem 7 % učitelů.

Respondenti byli za každou uzavřenou otázkou na zkušenosti s daným typem a směrem šikany požádáni o stručný popis situací. Tyto položky byly v dotazníku označeny jako nepovinné, i tak ale více než polovina z učitelů, kteří byli cílem šikany, tyto položky vyplnila. Tyto odpovědi naznačují, zda se jednalo o ojedinělé incidenty, které lze považovat za typické adolescentní prohřešky proti dobrému chování, nebo zda se jedná o dlouhodobou a opakující se šikanu učitele. Níže jsou uvedeny příklady volných odpovědí respondentů:

„Když jsem procházela třídou, žáci mě plácali přes pozadí, bála jsem se a zůstávala za katedrou. Ředitel se mi na to vysmál, že se mi to určitě líbilo.“

„Žáci mi založili falešný profil a dávali tam výsměšné fotky a videa z hodin, mnoho žáků mě velmi vulgárně napadalo a tvrdilo, že jsem blázen. Vůbec jsem nemohla ve třídách pro nekázeň učit. Kolegové jim pomáhali - situace se neřešila.“

„Žák zveřejnil před celou třídou moji trvalou adresu s tím, že si tam na mě počká a zlikviduje mě.“

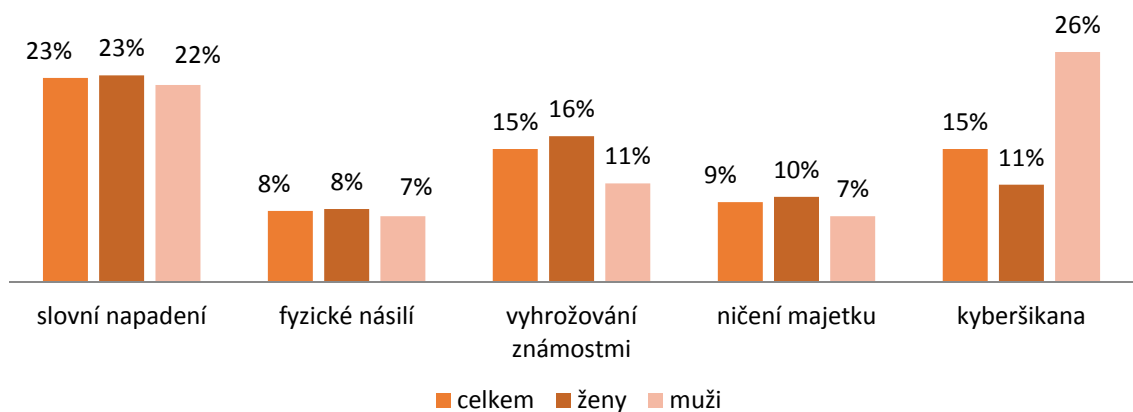
„Auto - propíchlá guma, mandarinky naházené na auto, žvýkačky na autě“

„Nejčastěji mi žáci vyhrožovali, že si na mě budou stěžovat (např. když budu chtít domácí úkoly) řediteli a ten mě vyhodí. To jsem si jako samoživitelka nemohla dovolit a vše jsem si nechala líbit.“

„Bylo to od matky žáka s velmi špatným prospěchem, matka mu ušlapávala cestu. Když jsem požadovala aspoň minimum znalostí, ale žák to nezvládal, matka se snažila zmanipulovat další rodiče.“

Počet takových popisných odpovědí zhruba koresponduje s hodnocením počtu zkušeností s projevy šikany, kde se hovoří o výskytu šikany do deseti procent.

Zkušenosti s různými projevy šikany

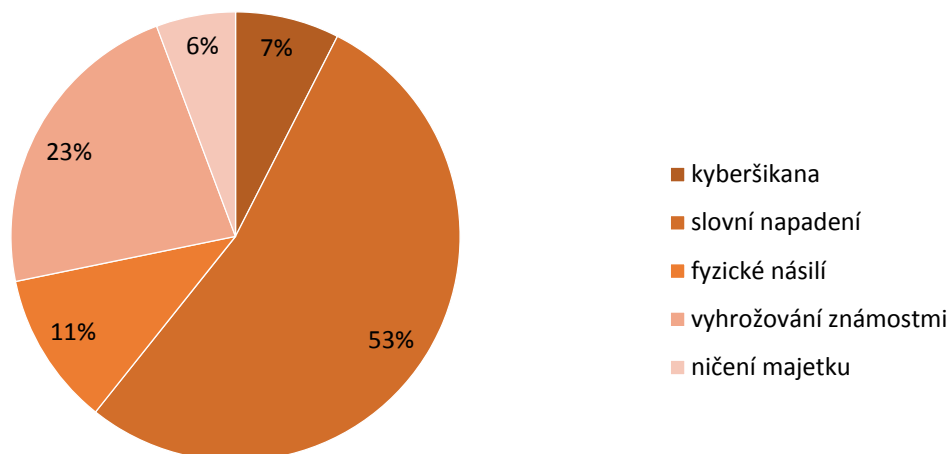
Graf 8 zkušenosti s různými projevy šikany

Tento graf ukazuje, jak velká část učitelek a učitelů má zkušenost s jednotlivými typy projevů šikany. Z průzkumu vyplývá, že ženy i muži jsou cílem slovních nadávek a urážek zhruba stejně často. Stejný výsledek se objevuje i u fyzického násilí a pokusů o něj. U ničení majetku a vyhrožování známými jsou ženy o několik málo procentních bodů častějším cílem. Překvapivý je poměrně velký rozdíl ve zkušenostech s kyberšikanou – cílem bylo 26 % mužů a pouze 11 % žen. Výsledky vztahující se k dalším sociodemografickým skupinám jsou v příloze 2.

Relativní četnosti u různých projevů šikany v porovnání s relativní četností s šikanou všeobecně ukazují, že většina respondentů se zkušeností s útoky má zkušenosti s útoky různých typů.

Výskyt jednotlivých typů projevů šikany

Respondenti, kteří se někdy stali terčem útoku, byli požádáni o sdělení počtu takových útoků. Tyto útoky byly sečteny a následující graf ukazuje, které typy útoků byly v rámci výzkumného vzorku nejčastější. Graf nerozlišuje, zda byli agresory žáci nebo rodiče či příbuzní žáků, ani zda k útokům došlo ve škole či mimo ni.

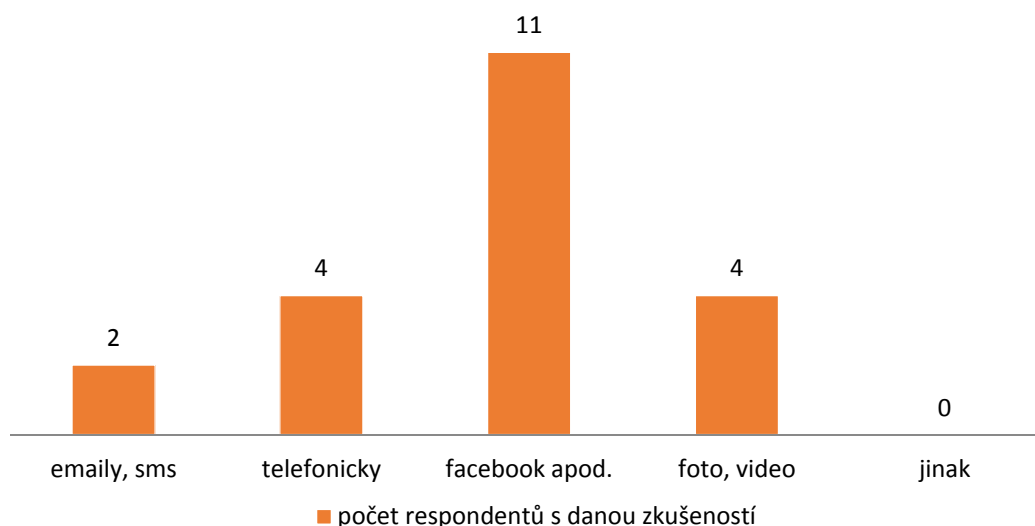

Graf 9 výskyt jednotlivých typů projevů šikany

Nejčastějším typem útoku jsou hrubé slovní nadávky a urážky, které tvoří 53 % útoků, které výzkumný vzorek zažil. Následuje vyhrožování známými, které tvoří téměř čtvrtinu útoků (23 %). Fyzické násilí a vyhrožování jím (11 %), útoky v kyberprostoru (7 %) a ničení majetku (6 %) jsou méně časté.

Zkušenosti s kyberšikanou

Jak ukazuje graf na straně 28, celkem 15 respondentů bylo někdy cílem útoku v kyberprostoru. Dotazovaní měli uvést způsoby, kterými byli atakováni. Následující graf ukazuje, kolik respondentů bylo kyberšikanováno jednotlivými způsoby. Z tohoto vyplývá, že většina respondentů se zkušeností s kyberšikanou, byla napadena více cestami.

Graf 10 zkušenosti s kyberšikanou

Následky útoků

Jedna z nepovinných položek dotazníku se učitelů ptala, jak se při šikaně cítili po emoční a zdravotní stránce. Objevovala se zde slova jako pocit nemohoucnosti, zhroucení, vyhasnutí, zneužití. Některé další odpovědi jsou znepokojující a minimálně ze tří z nich se dá usuzovat, že respondent byl nebo je cílem dlouhodobého šikanování. Např. *„Imunita šla dolů, časté nemoci z nachlazení, alergie, průjmová onemocnění a nespavost. Nyní bezlepková dieta od 49 let, cítím se už lépe.“* nebo *„Klasický proces - nejprve jsem se snažila bránit, ale pak už otupíte - trvalo to mnoho let. Mám z toho vysoký tlak a deprese. Je to hluboká rána, která se nikdy nezacelí. "Slušní" kolegové si v klidu vesele žili a odmítali mě nechat o tom mluvit.“*

Další reakce respondentů

Poslední, nepovinná otázka dotazníku zněla: *„Chcete k problematice něco dodat?“* Ze stovky respondentů na ni odpovědělo celkem 29. Většina poznámek nějakým způsobem korespondovala s teoretickou částí této práce. Učitelé zmiňovali, že šikana učitelů záleží na postoji a podpoře ze strany vedení školy. Někteří naznačili, že od vedení školy bohužel neočekávají podporu, spíše naopak. Také se domnívají, že pokud se na škole vyskytuje šikana učitelů, jistě se zde vyskytuje šikana i mezi žáky. Poměrně překvapivý byl názor, že pokud se někdo z učitelů stane obětí šikany, nemá dostatečnou autoritu a měl by přemýšlet o změně zaměstnání, který se v různých podobách objevil celkem v pěti odpovědích.

Mezi další odpovědi, které si zaslouží zamyšlení, bych zařadila např.: *„Bohužel se před touto problematikou stále zavírají oči - skutečná šikana se zlehčuje, ale možná i právě proto, že běžné a věku odpovídající poštuchování jak mezi žáky, tak ve vztahu žák vs. pedagog se mnohdy zbytečně nafukuje a aktéři jej nezvládají.“* nebo *„Dokud nebude mít učitel statut chráněné osoby jako státní zaměstnanec, bude veškerý boj se šikanou proti učitelům marné konání.“*

3.5.3 Verifikace hypotéz

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření lze provést verifikaci vytýčených hypotéz a porovnání výsledků z obdobného šetření Navrátilové (2016):

Hypotéza č. 1:

Většina dotazovaných učitelů zažila nějaké projevy šikany od žáků či jejich rodičů.

Navrátilová (2016, s. 22) deklaruje v jejím šetření zkušenost s šikanou u 53 % respondentů výzkumného souboru. Mnou provedené šetření tyto údaje nepotvrzuje, neboť podíl učitelů se zkušeností s šikanou dosahuje 36 %. Hypotéza 1 se tedy nepotvrdila,

Hypotéza č. 2:

Kyberšikana je u dotazovaného vzorku učitelů nejméně častou formou šikany. Ani tato hypotéza nebyla potvrzena. Méně často se učitelé setkávají s fyzickým násilím (včetně vyhrožování) a se záměrným ničením majetku. Stejně často jako s kyberšikanou se setkávají s vyhrožováním známými. Nejčastější projevy šikany učitelů jsou však projevy slovní.

Hypotéza č. 3:

Nejčastěji se s projevy šikany setkávají učitelé z okrajových věkových skupin. Třetí hypotéza vycházela z představy, že se tito učitelé mohou stát terčem šikany např. pro svou slabší znalost výpočetní techniky a sociálních sítí. Výzkumné šetření tuto hypotézu potvrdilo. Celých 53 % učitelů starších 60 let se někdy setkala s projevy šikany. S šikanou se setkala také 40 % nemladších respondentů. Zastoupení v ostatních věkových skupinách bylo nižší.

Závěr

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit v jaké míře je rozšířena šikana učitelů na různých typech středních škol v České republice. Výzkumem bylo zjištěno, že zkušenost s projevem šikany má celkem 34 % respondentů. Obdobný výzkum (Navrátilová 2016), ze kterého byl volně převzat dotazník, prokázal výskyt některých projevů šikany u 53 % respondentů. Rozdíl ovšem nemusí znamenat pokles šikany učitelů, spíše poukazuje na určitou schematičnost provedeného výzkumu, který má za cíl pilotně zmapovat situaci a být jakýmsi námětem pro hlubší výzkum.

Vedlejším cílem bylo zjistit, jaké jsou nejčastější typy šikany učitele. Ukázalo se, že nejčastěji se učitelé setkávají s hrubými slovními urážkami a nadávkami, které tvoří více než polovinu útoků proti učitelům. Druhým nejčastějším typem projevů je vyhrožování známostmi, následuje fyzické násilí a vyhrožování jím, kyberšikana a nejméně časté je úmyslné ničení majetku. Ve výše zmiňovaném výzkumu nebylo vyhrožování známostmi tak časté, jinak byl výskyt jednotlivých typů šikany podobný. Výsledky taktéž ukázaly, že málokdy je učitel cílem pouze jednoho typu šikany – když je na něj útočeno, tak z více směrů.

Zpracované údaje je nutné interpretovat v kontextu celého dotazníkového šetření. Ačkoli se zhruba třetina učitelů někdy setkala s projevem šikany vůči své osobě, nelze z toho vyvozovat, že třetina českých učitelů je šikanována. Šikana je agresivní chování, které se v čase opakuje a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně či profesně. Šikana je dále charakteristická samoúčelností agrese. Velmi schematickým odlišením ojedinělých incidentů a opakovaných útoků jsme dospěli k tomu, že dlouhodobě šikanovaných bylo do 10 % respondentů. Důkladné odlišení jednotlivých útoků od počátečních stadií šikany nemohla zvolená metoda zajistit, přínos tohoto šetření spatřuji hlavně ve zmapování situace, které umožňuje vést lépe případné navazující šetření.

Učitel, který musí ve své profesi bojovat s patologickým chováním pro to, aby vůbec mohl svoji práci vykonávat, nemá šanci předat svým žákům dostatek znalostí a ukázat jim morální hodnoty a etické principy. Žáci pak mohou být při vstupu do společnosti skeptičtí a nevybaveni patřičnými sociálními dovednostmi. A kdy jindy než v době moderních technologií a virtuálních přátelství je třeba klást důraz na zdravý mezilidský vztah.

Seznam použité literatury a zdrojů

- Arabadžiev S. (2010) *Šikana učitelů*. [online], [cit. 2017-04-18]. Dostupné na <http://www.anv.cz/clanky/215-sikana-ucitelu>
- Baurcet S. a I. Grovillonová (2006). *Šikana ve škole, na ulici, doma* (1. vyd.). Praha: Albatros.
- Gavora P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu* (1. vyd.). Brno: Paido.
- Hartl P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Holeček V. (1997). *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Plzeň: Pedagogické centrum Plzeň.
- Kolář M. (2005). *Bolest šikanování*. Praha: Portál.
- Kolář M. (2011). *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál.
- Krejčířová O. a Goldová V. (2007). *Drogy a šikana – stálé nebezpečí* (1. vyd.). Vsetín: město Vsetín.
- Lovasová L. (2005). *Šikana*. Praha: Sdružení Linka bezpečí.
- Martínek Z. (2009). *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada.
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* (2016)
- Navrátilová L. (2016). *Problematika šikany učitelů ze strany žáků na SŠ*. Brno: Masarykova univerzita.
- Říčan P. (1995). *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál.
- Říčan P. a P. Janošová (2010). *Jak na šikanu*. Praha: Grada.
- Sovová J. (2009). *Téma o kterém se mluví – šikana učitelů*. [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné na <http://www.vlastnicesta.cz/clanky/tema-o-kterem-se-mluvi-sikana-ucitelu/>
- Spitzer M. (2014). *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host.
- Tomášek J. (2008). *Učitel jako oběť násilí – poznatky z viktimologického šetření na českých středních školách*. [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné na <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1091&lang=cs>
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.*
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.*
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.*

Seznam obrázků

Obrázek 1 typy skryté šikany.....	11
-----------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 vlastní zkušenost učitelů s šikanou	27
---	----

Seznam grafů

Graf 1 Relativní četnost respondentů dle pohlaví.....	23
Graf 2 Relativní četnost respondentů dle věku	24
Graf 3 Relativní četnost respondentů dle délky praxe.....	24
Graf 4 Relativní četnost respondentů dle typu domovské školy	25
Graf 5 Relativní četnost respondentů dle velikosti domovské školy	25
Graf 6 Relativní četnost respondentů dle velikosti obce, ve které se nachází jejich domovská škola.....	26
Graf 7 počet zkušeností s projevy šikany.....	28
Graf 8 zkušenosti s různými projevy šikany	29
Graf 9 výskyt jednotlivých typů projevů šikany.....	30
Graf 10 zkušenosti s kyberšikanou	30

Seznam příloh

- 1) dotazník
- 2) přehled absolutních i relativních četností výskytu projevů různých typů šikany v různých sociodemografických skupinách

Evidence vypůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení: Ivana Cibulková

V Praze dne: 05. 05. 2017

Podpis:

Jméno	Oddělení/ Pracoviště	Datum	Podpis

Příloha 1

Dotazník na téma **Učitel střední školy jako oběť šikany**

Vážení pedagogové,

jsem studentkou třetího ročníku bakalářského studia oboru Učitelství odborných předmětů na Masarykově ústavu vyšších studií ČVUT. V současné době pracuji na své bakalářské práci s názvem *Učitel střední školy jako oběť šikany* zabývající se tématem velmi aktuálním, nicméně poměrně málo probádaným.

Chtěla bych vás požádat o vyplnění anonymního dotazníku, jehož výsledky budou použity pouze pro účely mé práce. Dotazník je určen pro všechny učitele středních škol. Obsahuje 21 otázek a nezabere více než 15 minut. Děkuji za ochotu a za čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

Ing. arch. Ivana Cibulková

ČÁST A

V této části prosím o zodpovězení několika otázek s identifikačními údaji.

1. pohlaví:

- muž
- žena

2. Váš věk:

- do 29 let
- 30 – 39 let
- 40 – 49 let
- 50 – 59 let
- 60 a více let

3. Délka Vaší učitelské praxe:

- do 5 let
- 6 – 10 let
- 11 – 20 let
- 21 – 30 let
- 31 a více let

4. Na jakém typu střední školy učíte?

- gymnázium
- střední průmyslová škola
- střední odborná škola
- střední odborné učiliště
- jiný – prosím uveďte

5. Velikost školy, na které působíte:

- do 150 žáků
- 151 – 300 žáků
- 301 – 600 žáků
- 601 a více žáků

6. Kolik obyvatel má obec, ve které se nachází škola, kde působíte?

- méně než 2 000
- 2 000 – 9 999
- 10 000 – 49 999
- 50 000 – 500 000
- nad 500 000

ČÁST B

V této části prosím o zodpovězení otázek vztahujících se přímo ke zkoumanému tématu.

7. Byl/a jste někdy cílem hrubých slovních urážek a nadávek od žáka přímo ve vyučování?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

7b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

8. Byl/a jste někdy cílem hrubých slovních urážek a nadávek od žáka mimo vyučování?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

8b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

9. Byl/a jste někdy cílem hrubých slovních urážek a nadávek od rodičů nebo příbuzných žáka?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

9b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

10. Vyhržoval Vám někdy žák fyzickým násilím?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

10b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

11. Vyhržoval Vám někdy rodič nebo příbuzný žáka fyzickým násilím?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

11b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

12. Napadl Vás někdy fyzicky (nebo se o to pokusil) žák?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

12b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

13. Napadl Vás někdy fyzicky (nebo se o to pokusil) rodič nebo příbuzný žáka?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

13b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

14. Vyhržoval Vám někdy žák zneužitím svých známostí?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

14b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

15. Vyhržoval Vám někdy rodič nebo příbuzný žáka zneužitím svých známostí?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

15b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

16. Poškodil nebo zničil někdy žák záměrně Váš osobní majetek?

- ne
- ano, v kolika případech? ____

16b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

17. Byl/a jste někdy cílem kyberšikany?

- ne
- ano, nevhodnými emaily, sms zprávami
- ano, telefonicky
- ano, na facebooku či jiných sociálních sítích
- ano, byl/a jsem natočena/vyfocena mobilním telefonem a materiál byl šířen dalším osobám
- ano, jinak – jak? ____

17b. Pokud jste na otázku odpověděl/a ano, můžete prosím situace stručně popsat? Toto je nepovinná otázka.

18. Pokud jste/byste byl/a cílem šikany, jakým způsobem jste/byste to řešil/a?

19. Pokud jste byl/a cílem šikany, měl/a jste možnost obrátit se na pomoc? Kam? Byla pomoc účinná?

20. Pokud jste byl/a cílem šikany, jak jste se cítil/a po emoční a zdravotní stránce?

- 21. Pokud jste byl/a cílem šikany, jakým způsobem situaci řešilo vedení školy?**
- 22. Chcete k problematice něco dodat?**

Příloha 2

Přehled absolutních i relativních četností výskytu projevů různých typů šikany v různých sociodemografických skupinách

		respondenti		cílem šikany				cílem kyberšikany				slovní napadení				fyzické napadení (vč. vyhrožování)				vyhrožování známostmi				poníčení majetku			
				ne		ano		ne		ano		ne		ano		ne		ano		ne		ano		ne		ano	
		četnost		absolutní [počet]		relativní [%]		absolutní [počet]		relativní [%]		absolutní [počet]		relativní [%]		absolutní [počet]		relativní [%]		absolutní [počet]		relativní [%]		absolutní [počet]		relativní [%]	
		absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]	absolutní [počet]	relativní [%]		
Celkem	respondentů	100		64	64%	36	36%	85	85%	15	15%	77	77%	23	23%	92	92%	8	8%	85	85%	15	15%	91	91%	9	9%
Pohlaví	žena	73	73%	48	66%	25	34%	65	89%	8	11%	56	77%	17	23%	67	92%	6	8%	61	84%	12	16%	66	90%	7	10%
	muž	27	27%	16	59%	11	41%	20	74%	7	26%	21	78%	6	22%	25	93%	2	7%	24	89%	3	11%	25	93%	2	7%
Věk	do 29 let	5	5%	3	60%	2	40%	4	80%	1	20%	3	60%	2	40%	5	100%	0	0%	5	100%	0	0%	5	100%	0	0%
	30 - 39 let	20	20%	14	70%	6	30%	17	85%	3	15%	17	85%	3	15%	19	95%	1	5%	17	85%	3	15%	19	95%	1	5%
	40 - 49 let	19	19%	15	79%	4	21%	19	100%	0	0%	15	79%	4	21%	18	95%	1	5%	18	95%	1	5%	18	95%	1	5%
	50 - 59 let	39	39%	24	62%	15	38%	35	90%	4	10%	31	79%	8	21%	36	92%	3	8%	33	85%	6	15%	35	90%	4	10%
	60 a více let	17	17%	8	47%	9	53%	10	59%	7	41%	11	65%	6	35%	14	82%	3	18%	12	71%	5	29%	14	82%	3	18%
Délka učitelské praxe	do 5 let	11	11%	7	64%	4	36%	9	82%	2	18%	9	82%	2	18%	11	100%	0	0%	10	91%	1	9%	11	100%	0	0%
	6 - 10 let	14	14%	11	79%	3	21%	13	93%	1	7%	11	79%	3	21%	13	93%	1	7%	13	93%	1	7%	13	93%	1	7%
	11 - 20 let	23	23%	16	70%	7	30%	22	96%	1	4%	18	78%	5	22%	22	96%	1	4%	21	91%	2	9%	20	87%	3	13%
	21 - 30 let	27	27%	19	70%	8	30%	22	81%	5	19%	22	81%	5	19%	24	89%	3	11%	24	89%	3	11%	26	96%	1	4%
	31 a více let	25	25%	11	44%	14	56%	19	76%	6	24%	17	68%	8	32%	22	88%	3	12%	17	68%	8	32%	21	84%	4	16%
Typ školy	gymnázium	21	21%	14	67%	7	33%	17	81%	4	19%	15	71%	6	29%	20	95%	1	5%	19	90%	2	10%	20	95%	1	5%
	SPŠ	23	23%	11	48%	12	52%	18	78%	5	22%	15	65%	8	35%	20	87%	3	13%	17	74%	6	26%	21	91%	2	9%
	SOŠ	40	40%	31	78%	9	23%	37	93%	3	8%	37	93%	3	8%	40	100%	0	0%	37	93%	3	8%	38	95%	2	5%
	SOU	13	13%	7	54%	6	46%	10	77%	3	23%	8	62%	5	38%	10	77%	3	23%	9	69%	4	31%	10	77%	3	23%
	jiný	3	3%	1	33%	2	67%	3	100%	0	0%	2	67%	1	33%	2	67%	1	33%	3	100%	0	0%	2	67%	1	33%
Počet žáků ve škole	do 150	11	11%	6	55%	5	45%	9	82%	2	18%	7	64%	4	36%	9	82%	2	18%	9	82%	2	18%	9	82%	2	18%
	151 - 300	33	33%	26	79%	7	21%	30	91%	3	9%	29	88%	4	12%	30	91%	3	9%	29	88%	4	12%	31	94%	2	6%
	301 - 600	46	46%	25	54%	21	46%	39	85%	7	15%	33	72%	13	28%	43	93%	3	7%	37	80%	9	20%	41	89%	5	11%
	nad 600	10	10%	7	70%	3	30%	7	70%	3	30%	8	80%	2	20%	10	100%	0	0%	10	100%	0	0%	10	100%	0	0%
Počet obyvatel obce	méně než 2 000	2	2%	0	0%	2	100%	2	100%	0	0%	1	50%	1	50%	2	100%	0	0%	2	100%	0	0%	1	50%	1	50%
	2 000 - 9 999	10	10%	7	70%	3	30%	7	70%	3	30%	9	90%	1	10%	9	90%	1	10%	8	80%	2	20%	8	80%	2	20%
	10 000 - 49 999	49	49%	35	71%	14	29%	45	92%	4	8%	40	82%	9	18%	45	92%	4	8%	43	88%	6	12%	45	92%	4	8%
	50 000 - 499 999	5	5%	4	80%	1	20%	5	100%	0	0%	5	100%	0	0%	5	100%	0	0%	4	80%	1	20%	5	100%	0	0%
	500 000 a více	34	34%	18	53%	16	47%	26	76%	8	24%	22	65%	12	35%	31	91%	3	9%	28	82%	6	18%	32	94%	2	6%